

ארבעה עשר שחל להיות בשבת

משנה (ז. י.)

ארבעה עשר שחל להיות בשבת:

מבערין את הכל מלפני השבת, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: בזמנו.

רבי אליעזר בר צדוק אומר: תרומה - מלפני השבת, וחולין - בזמנו.

ג"ע

מבערין את הכל. בין חולין בין תרומה, חוץ מכדי
אכילתו לשבת, אבל כל מה שעתיד לבער יבער:

אמרי (ז. ט.)

ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל
מלפני השבת ואופה לו מצה מערב שבת.

ירושלמי (פ"ג ט"ז כ"ה)

רבי אבהו בשם רבי יוחנן אתיא דרבי אלעזר בי רבי צדוק כרבן
גמליאל כמה דרבן גמליאל אמר מה שני בין חולין לתרומה כן רבי
אלעזר בי רבי צדוק אמר מה שני בין חולין לתרומה כמה דתימר
הלכה כרבן גמליאל ודכוותה הלכה כרבי אלעזר ב"ר צדוק.

א"ש ושלח (ה'כ"ג ז"ל, ט"ז' ט"ז-ט"ח)

הוא על עודף יותר משתי הסעודות, ואיך יסמוך
לכתחילה על זה שימצא לו אוכלים בשבת? ומה שקשה
יותר: בירושלמי שם אמרו: "אתיא דר' אלעזר בר רבי
צדוק כרבן גמליאל", שכשם שרבן גמליאל מחלק בין
חולין לתרומה אף ר' אלעזר ברבי צדוק מחלק ביניהם.
ויפלא: הלא רבן גמליאל מחלק ביניהם במובן הפוך,
שהוא מאריך את זמן אכילת התרומה יותר משל חולין:
חולין נאכלים כל ארבע שעות של היום – בערב פסח –
ותרומה כל חמש, ור' אלעזר ברבי צדוק סובר בדיוק
להיפך: חולין ימתין מלבער עד למחרתו, בשבת,
והתרומה יבער מלפני השבת, וכיצד זה "אתיא דר'
אלעזר כרבן גמליאל"? והרי פירושו של הרוגאצ'ובי:
הכל מודים שמבערים את הכל, חולין ותרומה, בערב
שבת. לא נחלקו אלא בערב שבת גופו: לר' מאיר אין
צורך לבער לפני חצות, שהרי כל היום מותר באכילת
חמץ, ולכן די שיבער "לפני השבת", סמוך לחשיכה.
חכמים אומרים: "בזמנו". רוצה לומר: בזמן הקבוע
לבער בכל השנים, לפני חצות. ור' אלעזר ב"ר צדוק
מחלק: תרומה, שאסור להפסידה בחנם, מלפני השבת,
כי למה יבערה קודם לכן והיא מותרת עדיין באכילה,
אבל חולין בזמנם הקבוע, קודם חצות. ויפה אמרו
בירושלמי: "אתיא דר' אלעזר כרבן גמליאל", ששניהם
סוברים דבר אחד, שבתרומה, מפני קדושתה ואיסור
הפסדה, יש להאריך בזמן אכילתה יותר. כמה מרהיב
פירוש זה לא בלבד ביפיו אלא אף בפשטותו! וה"טוב
לבער" – שהרוגאצ'ובי, כדרכו לא הזכירו כלל – מצא לו
תיקונו במשנה ערוכה שהרי הלכה כחכמים.

רבי יוסף רוזין – ידוע בשם הרוגאצ'ובי, על שם עיר
מולדתו – נולד בשנת תרי"ח בעיר רוגאצ'וב, פלך
מוהליב, לאביו ר' פישל רוזין ז"ל, מהלמדנים שבעיר
ומחסידיה. מילדותו הכירו בו כי לגדולות נוצר. בשתיים
הצטיין בעודו ילד קטן – בשקידתו ובתפיסתו. ושתי
סגולות אלו נתייחדו בו לכל ימי חייו.

...

והרי מנהג הכתוב בשלחן ערוך, והנהיגוהו הראשונים –
רש"י – ולא מצאנו לו מקור, ומתורתו של הרוגאצ'ובי
יוצא שהרי זה משנה מפורשת. "טוב לבער בערב שבת –
כשערב פסח חל להיות בשבת – קודם חצות. כדי שלא
יבוא לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות" – כך כתבו
הטור ושלחן ערוך. "טוב לבער" – שכן בעצם אין כל
מקום לחומרא זו, שהרי היום יום י"ג בניסן, ועדיין
מותר באכילת חמץ כל היום וכל הלילה עד למחרתו
בחצות. והנה פירוש מפתיע ומעניין של הרוגאצ'ובי
במשנה אחת בפסחים ובדברי הירושלמי על משנה זו.
"ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערים את הכל (בין
חולין ובין תרומה) מלפני השבת, דברי ר' מאיר. וחכמים
אומרים בזמנו. ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר תרומה מלפני
השבת וחולין בזמנם". הפירוש הרגיל הוא: "בזמנו",
מובנו בשבת. הביעור הוא על ידי אכילה. ההבדל בין
חולין לתרומה הוא – בתרומה, שמעטים אוכליה,
הכהנים בלבד, לא יסמוך על הבעור בשבת, שמא לא
ימצא לה אוכלים, אבל בחולין שאוכליהם מרובים,
ימצא להם אוכלים בשבת. יש בדבר מן הדוחק. על שתי
סעודות שבת הלא אף לר' מאיר מותר לשייר, וכל הדיון